

Programrådsmöte nr 12, 2005-04-19

Deltagare:

Arnulf Merker, SLU	Mette Svejgaard, Naturvårdsverket
Göran Svanfeldt, FOR	Else-Marie Strese, Museerna
Nils Andersen, GRO	Lena Gårder, Botaniska trädgårdarna
Torbjörn Ebenhard, CBM	Agneta Börjeson, Jordbruksverket
Eva Jansson, CBM	Jan Gustavsson, Jordbruksverket
Jens Weibull, CBM	Katarina Wedelsbäck Bladh, NGB

Representanter för LRF, Växtförädlarna, SPS, RAÄ, Sida, Formas saknades på mötet. Urban Emanuelsson, CBM, deltog i inledningen, Börge Pettersson, CBM, deltog under rundvandringen och Eva Thörn, CBM, deltog under strategipunkten.

Inledning

Urban presenterade Centrum för biologisk mångfald. CBM startade som en direkt följd av att Konventionen för biologisk mångfald skulle förverkligas i Sverige. CBM är ett nationellt centrum för forskning om biologisk mångfald, gemensamt för SLU och Uppsala universitet. Arbetet går ut på att samordna, initiera och bedriva forskning, utbildning och information med sikte på att bevara, hållbart nyttja samt restaurera biologisk mångfald i Sverige. CBM fungerar som spindeln i nätet på detta område. Sju olika program finns inom CBM. Dessa är Naturvårdskedjan, Hagmarks-Mistra, Etnobiologi, Swedbio, POM, SEEDNet och SKUD. CBM finns i Uppsala, Alnarp och snart även i Umeå.

Minnesanteckningarna från förra mötet

Det fanns inga punkter som behövde följas upp i dessa. Minnesanteckningarna las därmed tillhanda.

Information från Jordbruksverket

Jordbruksverket påminde om att inte alla lämnat in verksamhetsredovisning till POM:s årsrapport. Temat har heller inte kommit in. Idén att presentera Botaniska trädgårdarna är fortfarande aktuell men arbetet har inte kommit igång. Temat måste dock komma in senast 1 juni.

Utredningen Kunskap om biologisk mångfald (utredare Jan-Olov Westerberg, sekreterare Thomas Nilsson) har bett om kontaktpersoner från olika myndigheter och institutioner och att dessa också ska svara på en enkät om kunskapsläget. Enkäten kommer att genomföras under 9 maj till 7 juni. Flera av POM:s aktörer har inbjudits att delta. CBM har fått den indirekt genom SLU, men kommer att

svara för egen del. Det är bra om vi får med odlad mångfald i enkäten och att vi håller kontakten med varandra under arbetets gång.

Jordbruksverket har fått i uppdrag att initiera en arbetsgrupp som ska verka för att öka samverkan och samordningen av insatser mellan områdena växt-, skogs- och husdjursgenetiska resurser. Gruppen ska även kunna ge råd till ansvariga myndigheter i genetiska resursfrågor. En sådan samverkan finns redan inom Nordiska ministerrådet. Även representanter för den vilda floran och faunan ska finnas med. Gruppen ska ha sitt första möte under 2005 enligt uppdraget.

EU-kommissionen har äntligen börjat arbeta på ett direktiv som gör det möjligt att marknadsföra utsäde av bevarandesorter (fröförökade lantbruksväxter och köksväxter, potatis och troligtvis även vegetativt förökade grönsaker). Direktivet omfattar även amatörsorter och sortblandningar (ungefär ängsfröblandningar, inte sortblandningar av lantbruksväxter). Direktivet frångår för dessa kravet på särskiljbarhet, enhetlighet och stabilitet. Bevarandesorterna ska ha någon som är innehavare av sorten (enskild person, förening eller annan organisation). Sorten kan finnas för marknadsföring efter att den anmälts. Anmälan kommer att omfatta vissa kriterier. Förmodligen kommer det att räcka att den är accepterad av NGB och den dokumentation som finns där. Sorten ska också ha en begränsad region där den får marknadsföras och det är försäljning i begränsade frö mängder (småpåsar) som kommer att gälla. Vissa sundhetskrav kommer också att ingå. Varje land kommer att skriva sina egna förhållningsregler utifrån EU:s direktiv. Tanken är att dessa ska vara färdiga inför säsongen 2007 vilket dock beror på hur snabbt direktivet blir färdigt. Eva Dahlberg, Jordbruksverket, kommer att skicka ut nästa version på direktivet på remiss till programrådet.

Jordbruksverket har gett ut en översiktlig broschyr om miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*. Denna kan beställas gratis via Jordbruksverkets hemsida eller genom Agneta. Broschyren heter *Lärkor och lador*.

Information från samordnarna

Nya upprop har startat, Rosuppropet (projektledare Lars-Åke Gustavsson), Träd- och buskuppropet (Rune Bengtsson) samt Frukt- och bärupppropet (Inger Hjalmarsson). Perennupppropet (Linnea Oscarsson) pågår sedan tidigare. Det finns planscher och pamfletter för alla uppropen som går att beställa via samordnarna eller projektledarna. Inventeringsmanualen är också färdig. Nio kurser är planerade med hygglig fördelning över landet. Även om kurserna i första hand riktar sig till en viss grupp av inventerare presenteras alltid de andra uppropen och POM på utbildningarna. Några återträffar kommer också att hållas. Mer information finns på hemsidan.

POM hade en monter på Älvsjö mässan. Montern var välbesökt. De nya uppropen presenterades. Många besökare har idag kännedom om POM när de kommer till montern.

Det bästa ur projektet Historiska fröer kommer att publiceras i en bok. Boken ska tryckas i 5000 exemplar och ska vara gratis eller billig. Helst ska den vara tryckt

till CBM:s mångfaldskonferens. I dagsläget finns inte pengar i budgeten och detta behöver en snabb lösning. Else-Marie ska höra efter med KSLA om det finns möjligheter den vägen.

Mångfaldskonferensen kommer i år att handla om odlad mångfald. Den kommer att hållas på Klockaregården i Tällberg den 14-16 september.

Mångfaldskonferensen varar tre dagar där den första dagen är forskningsinriktad och den andra mer riktad till praktiker. Den tredje dagen är ägnad åt exkursioner. I forskardagen är tanken att få ett brett anslag och få med både kulturhistoria, bioteknik och etnobiologi. Andra dagen inleds förhoppningsvis med invigning av Jordbruksministern. Minst en guldärta kommer att delas ut och POM kommer att presenteras av samordnarna. Under eftermiddagen kommer det att bli flera olika teman bland annat om marknadsföring av utsäde av bevarandesorter, något om att kulturbevarande inte bara gäller byggnader, strategin för bevarande och nyttjande mm. Tredje dagens exkursioner kommer att gälla odlad mångfald men även besök på fäbod för att få med husdjuren och kopplingen till naturbevarandet. Programrådet menade att lantbruk saknades i programmet och ett förslag om att kontakta LRF och eventuellt Carl Piper kom fram. Pollinatörer var ett annat område som föreslogs. Programmet beräknas vara färdigt i maj.

Konferensen om nationella program som var planerad att hållas i Belgrad i juni är inställd. Arrangörerna fann att de inte klarade av organisationen tills dess. Eventuellt kommer den att hållas i november istället.

Vallväxtprojektet har startat. Fredrik Ottosson, som blir kopplad till NGB, kommer att arbeta med detta.

POM kommer att tillsammans med Danmark, Norge och Finland vara medsökande på ett gemensamt nordiskt projekt om timotej. Projektet som avses för NKJ syftar till att studera timotejens genpool och bredda basen för växtförädling.

Rundvandring i kunskapsträdgården

Börge Pettersson tog med oss på en intressant vandring i Ultuna kunskapsträdgård. Ultuna Kunskapsträdgård är tänkt att fungera som mötesplats för alla som är intresserade av kunskapsutvecklingen vid SLU, till exempel metoder för jordförbättring, växtföljd i ekologiskt jordbruk, bon för steklar och fåglar, ett brett sortiment av sommarblommor, och idéer för skolträdgården. Börge berättade bland annat om steklar, bilar och fladdermusholkar. Han gav oss en del om sin stora kunskap om insekter och fåglar.

Läs mer om kunskapsträdgården på <http://www2.slu.se/kunskapstradgard>.

Strategin

Jan inledde med Jordbruksverkets synpunkter på utkastet till strategi. I huvudsak är det som står bra men det är inte tillräckligt. Överenskommelsen avser att strategin skulle visa på olika vägar att gå för att bevara och hållbart nyttja det material som vi får in med inventeringen. I utkastet redovisas enbart en väg.

Kostnadsberäkningar och källor till finansiering saknades. Likaså finns inte tidsaspekten med i förslaget i nuläget. Nyttjandedelen är också alltför vag. Jordbruksverket skickar ut sina synpunkter till referensgruppen.

Eva Thörn redogjorde för hur långt man kommit med strategin och utgick från de kommentarer som kommit in från Jordbruksverket. En diskussion uppstod om det var dyrast och säkrast att ha allt på ett ställe eller att ha det spritt. Eva presenterade även en plan över kostnader, baserat på schablonkostnader, och deras tidsmässiga fördelning. En mer bearbetad sådan plan blir mycket användbar inte minst för att visa på att programmet kostar även efter det att inventeringen är i land. Denna och andra förklaringar skickas ut till referensgruppen. Det är viktigt att referensgruppen kommer in med synpunkter eftersom denna strategi sedan kommer att ligga till grund för hur vi gör framöver. Synpunkter bör inkomma senast 13 maj.

Nils Andersen hade också funderingar kring en framtida märkning av sorter som kommit in genom inventeringen. Kanske kan POM bli ett varumärke för dessa sorter.

Kort presentation från aktörerna

SLU

SLU undersöker möjligheterna och konsekvenserna av att flytta verksamheten i Balsgård till Alnarp. En anledning är att i dagsläget så har i princip den praktiska växtförädlingen försvunnit därifrån och då försvinner också iden med en försöksanläggning av detta slag. SLU har också som mål att bli mer koncentrerat i sin verksamhet.

Att flytta träd- och buskar och perenna växter från Balsgård till Alnarp är dock inte lätt och markkostnaderna är högre i Alnarp. Detta måste tas hänsyn till och konsekvensutredningen är därför inte färdig. Om SLU försvinner från Balsgård kan det också få följd effekter för till exempel Elitplantstationen. För POM:s del är frågan aktuell eftersom den Nationella samlingen för frukt, bär och nötter är placerad i Balsgård och har SLU som huvudman.

SLU har omorganiserats och har nu en Alnarpsfakultet. I denna omorganisation har också växtförädling och genetik gått samman.

Nya projekt har startat avseende sesam, crambe och om majsstärkelse. De gamla projekten om lepidium och resistens i vete fortgår. SLU ansöker nu medel till ett större MISTRA-program om bladmögelsresistens i potatis.

GRO

GRO följer upp SKUD-dagen som hölls i februari. GRO tänker koppla sig till SKUD och använda sig av denna i sina sortbenämningar från och med 2006.

NGB

Blanketten som ska användas i inventeringen är färdig och man börjar mata in data. Resultatet från Fröuppropet ska nu börja utvärderas och man ska så ut i växthus.

Två nya medarbetare har kommit till NGB, Oscar Dias och Lene Krøl Christensen.

Botaniska trädgårdarna

SKUD finns nu tillgängligt för allmänheten på adressen <http://skud.ngb.se>.

Bergianska trädgården har en del mycket fina blommande gräsytor, speciellt tidig vår. Dessa gräsytor är kanske 100 år. Även längre fram under sommaren finns ytor med rik flora. Det finns många stadsparker har dessa blommande gräsytor. Efter blomningen är det lätt att förstöra sådana ytor genom felbehandling. För att få blommande gräsmattor kan de ta många årtionden. Precis som hus mm kan den växande omgivningen vara skyddsvärd. Detta bör uppmärksammas inom POM.

FOR

Älvsjömässan hade 60 000 besökare varav kanske 500 journalister.

Folkhälsoministern har varit med på ett möte som handlade om trädgårdens betydelse för folkhälsan.

Skansen visar upp kolonistugor från 1920-talet och 1940-talet. FOR observerar ibland att inte materialet alltid stämmer med det man borde visa. Det är inte alltid så lätt att få folk att förstå i alla led vad man vill åstadkomma.

Långbro lökmatta kan eventuellt komma in på Skansen.

FOR har varit i kontakt med ArtArken. ArtArken används i Stockholms stads arbete med att bevara biologisk mångfald. De arbetar dock enbart med vild mångfald. FOR har påpekat att de även borde arbeta med odlad mångfald.

En utredning från Kulturdepartementet har varit ute på remiss som handlar om K-märkning. FOR påpekade i sitt remissvar att ingenting stod om växtmaterialet utanför byggnaderna.

Naturvårdsverket

Det nu finns en projektplan för hur man ska arbeta med de vilda släktingarna till kulturväxterna som också är hotade. Ingen projektledare är dock tillsatt ännu.

Museerna

Museerna arbetar på att ersätta dagens växmateriäl med så tidstypiska växter som möjligt beroende på växtplats. Julita har delvis tagit bort sina rosor i väntan på vad som kommer fram i inventeringen. Julita hade en äpple och humlefest på mässan. Sista inventeringen av humle kommer att ske i Tierp i år.

KSLA-samlingen är nu räddad. Medel har sökts för fortsatt registrering.

Arbete pågår med att få växterna på Nordiska museet att få samma status som föremålen. Detta skulle innebära att det blir svårt att ta bort växter utan att det först genomgår en ordentlig prövning.

Jamtli har ett nationellt uppdrag om hur man kan vidareutveckla ett friluftsmuseums särskilda förutsättningar för att vidga deltagandet i kulturlivet, bland annat med utgångspunkt i den särskilda pedagogik som museet använder.

Som ett experiment i detta uppdrag kommer byggnadsvårdsdagen i år också att handla om trädgård och kulturhistoriska växter. Hus- och trädgårdsdagen kommer att hållas på Jamtli 21 maj.

Rabarberfestival kommer att hållas i Flen även detta år.

Digitaliseringsprojekt

Lena Ansebo har gjort en nationell inventering av priskuranter och gammal trädgårdslitteratur för att se vad som finns för skrifter om äldre växtmaterial. Tanken är att dessa ska digitaliseras, dels för att skydda det sårbara materialet och dels göra det tillgängligt för forskning och allmänhet. Totala antalet sidor att digitalisera är grovt skattat till 320 000 st. I samarbete med alla de stora universitetsbiblioteken samt Alnarpsbiblioteket förbereds nu en ansökan för en pilotstudie av ett begränsat material där olika inskannings- och märkningstekniker kommer att prövas.

Nästa möte

Nästa möte hålls hos Nils Andersen på Splendor Plant i Svanshall på Kullahalvön, 25 km norr om Helsingborg den 12 oktober.